

Kościół Chrystusowy w RP

Rys historyczny

Kościół Chrystusowy w Rzeczypospolitej Polskiej ma 95 lat. Pod tą nazwą funkcjonuje od października 2011 roku. Pierwszą oficjalną nazwą, przyjętą w 1928 roku, było Zjednoczenie Kościołów Chrystusowych Wyznania Ewangelicznego w Polsce. Jeszcze wcześniej używano roboczych nazw: Międzynarodowa Chrześcijańska Misja oraz Misja Chrześcijan Ewangelicznych w Polsce. W latach 1953-1987 Kościół funkcjonował w ramach Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego (jako ugrupowanie Kościoła Chrystusowego), zaś po jego reorganizacji poprzez usamodzielnienie tworzących go ugrupowań, to jest od lutego 1988 roku, jako Kościół Zborów Chrystusowych. Od listopada 2004 roku działał jako Wspólnota Kościołów Chrystusowych. W roku 2011 nastąpił powrót do tradycyjnej nazwy i – zgodnie z decyzją Departamentu Wyznań MSWiA – od 1 października 2011 roku oficjalna nazwa brzmi: Kościół Chrystusowy w Rzeczypospolitej Polskiej. W rejestrze Kościołów i innych związków wyznaniowych MSWiA figuruje w dz. A poz. 24. A poz. 24.

Kościół Chrystusowy w Rzeczypospolitej Polskiej należy do tzw. wolnych Kościołów. Zalicza się do nich również m.in. baptystów, ewangelicznych chrześcijan, zielonoświątkowców. Kościoły tej grupy, nazywane ewangelicznymi albo ewangelikalnymi, akcentują autorytet Pisma Świętego, odkupienie człowieka przez śmierć Chrystusa na krzyżu, potrzebę osobistego nawrócenia – duchowego odrodzenia, czego potwierdzeniem jest chrzest przez zanurzenie. Wymaga to świadomej decyzji, wyboru, dlatego też Kościoły te określa się również mianem „Kościół wyboru”, gdyż ich członkowie cechuje świadoma przynależność i zaangażowanie. To ludzie, wywodzący się z różnych środowisk, którzy przeżyli nawrócenie i przyłączyli się do Kościoła.

Wolne Kościoły są wynikiem przebudzeniowych ruchów religijnych, sięgających XVIII wieku (tzw. drugi nurt reformacji). Wywodząc się z protestantyzmu zarzucały mu połowiczność, niekonsekwencję i kompromis, zarówno w dziedzinie teologii, jak i życia religijnego oraz obyczajowości. U ich podstaw legła idea powrotu do źródła chrześcijaństwa: nauki Jezusa Chrystusa zawartej w Biblii – Piśmie Świętym. Były to wspólnoty chrześcijan, wyrosłe z autentycznego pragnienia wiernego wykonywania woli Bożej i nauki Jezusa Chrystusa, odrzucające tradycję sprzeczną z nauką Biblii. Cechowało je nie tyle tworzenie nowych dogmatów czy zmiana ich sformułowań, co świadome, dobrowolne i odpowiedzialne manifestowanie swojej wiary w codziennym życiu, inna jakościowo pobożność i nowy styl życia. Były to ruchy odnowy, których celem nie było tworzenie nowych denominacji, jednak – będąc potępiane przez konfesje macierzyste – przekształcały się często w nowe Kościoły, czego klasycznym przykładem są właśnie Kościoły Chrystusowe.

Ruch Kościołów Chrystusowych

Kościoły Chrystusowe wywodzą się z tzw. Ruchu Odnowy (Restoration Movement), zapoczątkowanego w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych w końcu XVIII wieku. Jego rozwój nastąpił w USA na początku XIX wieku. Czołową rolę odegrali w nim Barton W. Stone (1772-1844) i Thomas Campbell (1763-1854), dlatego określa się go również mianem Ruch Stone’a-Campbella (The Stone-Campbell Movement). Zaś za dokument założycielski tego Ruchu uznaje się „The Declaration and Address of the Christian Association of Washington” (w polskich tłumaczeniach występuje zwykle w wersji skróconej jako „Deklaracja i wezwanie” lub „Deklaracja i apel”), ogłoszony przez Thomasa Campbella 7 września 1809 roku. Ruch Odnowy cechowało oddanie sprawie jedności Ciała Chrystusowego, sprzeciw wobec sekciarstwa i podziałów oraz głębokie przekonanie, że jedności nie da się osiągnąć bez przywrócenia wiary, życia i porządku Kościoła nowotestamentowego.

Barton W. Stone był od 1798 roku pastorem presbiteriańskim w Cane Ridge, Kentucky. W sierpniu 1801 roku zorganizował tam (w okresie tzw. Drugiego Wielkiego Przebudzenia), jedno z największych kilkudniowych spotkań ewangelizacyjnych. Uczestniczyło w nim od dwudziestu do trzydziestu tysięcy ludzi, którzy przyjeżdżali wozami z daleka i rozbijali obóz na kilka dni. Setki ludzi się nawróciło. Ale Stone popadł w tarapaty. Władzom kościelnym nie podobało się jego stowarzyszenie się z kaznodziejami baptystów i metodystów. To doprowadziło go do utworzenia „Springfield Presbytery”. Stone i jego towarzysze skupili się na studiowaniu nauki Nowego Testamentu na temat Kościoła. Ostatecznie rozwiązali utworzone przez siebie „Springfield Presbytery” i wystąpili z wezwaniem, by nazywać się „jedynie chrześcijanami” i przyjąć „Biblię jako jedyny pewny przewodnik do nieba, pozbawiony jakichkolwiek domieszek filozoficznych, zwodniczych kłamstw, tradycji ludzkiej i zasad tego świata”. Ostatecznie pewna liczba zborów w Kentucky przyjęła imię Chrystusa jako swoją nazwę.

Thomas Campbell urodził się w Irlandii w roku 1763. Jako presbiteriański pastor wyemigrował do Ameryki w roku 1807. Ubolewając nad podziałami wśród chrześcijan, zaczął organizować wspólne spotkania z chrześcijanami z innych denominacji, co zostało bardzo źle przyjęte przez zwierzchników kościelnych. Opozycja wobec niego przybierała na sile, co zmusiło go do opuszczenia Kościoła presbiteriańskiego. W roku 1809 założył Christian Association of Washington (Waszyngtońskie Stowarzyszenie Chrześcijańskie). Nie była to organizacja w sensie nowego Kościoła. W tym też roku dołączył do niego jego syn Alexander, doskonale wykształcony teolog i filozof, popierający ideały ojca, i wkrótce przejął przewodnictwo w tym Ruchu.

Spółeczność Chrześcijańska "Radosna"

Powody założenia i cele tego Stowarzyszenia oraz idee ku jedności chrześcijan Thomas Campbell przedstawił w "Deklaracja i wezwanie". Ten klasyczny dokument zawierał też śmiało stwierdzenia i propozycje ku jedności chrześcijan. Najbardziej znamienne jest pierwsze z nich: „Kościół Chrystusa na ziemi, w swej istocie, intencji i strukturze, jest jeden. Należą do niego wszyscy, gdziekolwiek się znajdujący, którzy wyznają swoją wiarę w Chrystusa i są Mu posłuszni we wszystkim, zgodnie z Pismem, co manifestuje się zarówno w ich charakterze, jak i w postępowaniu; i nikt więcej, gdyż nikogo poza tym nie można szczerze i uczciwie nazwać chrześcijaninem”.

Praktyka życia zborowego oparta była na Biblii. Ewidentnym tego przykładem stała się kwestia chrztu. Powszechna była praktyka chrztu niemowląt. Gdy w rodzinie Campbellów urodziła się pierwsza córka, zaistniała potrzeba jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, jaki jest chrzest biblijny. Modlitwa i studiowanie Bożego Słowa doprowadziła ich do przekonania, że jedynie chrzest przez zanurzenie osoby, która uwierzyła Ewangelii, jest chrztem nowotestamentowym. Campbellowie zdawali sobie sprawę z następstw, jakie wywoła ich decyzja. Zdecydowanie jednak stanęli na gruncie Ewangelii i przyjęli chrzest wiary. Miało to miejsce 12 czerwca 1812 r. Nad rzeką zgromadził się tłum. Niektórzy z obecnych rzucali w wodę kamieniami. Campbellowie stracili wielu przyjaciół.

Pragnieniem Thomasa Campbella było zjednywanie wszystkich szczerze wierzących. Nie dążył do tworzenia odrębnego Kościoła. Wysłał w tej sprawie pismo do bardziej liberalnego Synodu w Pittsburgu, ale spotkał się z odmową. Nie udało się zatem kontynuować współpracy z presbiterianami. Nie powiodła się też okresowa unia z baptystami, zakończona ostatecznie w roku 1832. Tego roku Alexander Campbell napisał: „Cały świat musi wiedzieć, że zostaliśmy zmuszeni do założenia odrębnej spółeczności”.

Stone i Campbellowie pragnęli powrócić do prostoty Kościoła Nowego Testamentu. Odrzucali denominacyjne wyróżniki i podziały. Określali się po prostu jako chrześcijanie. Przywiązywali dużą wagę do autonomii lokalnego Kościoła i chrztu dorosłych przez zanurzenie. Podkreślali nowotestamentowy wzorzec organizacji Kościoła w oparciu o starszych i diakonów, bez podziału na duchowieństwo i laikat. A przede wszystkim uważali Biblię za jedyne źródło prawdy, praktyk chrześcijaństwa i zasad wiary; każdy chrześcijanin powinien zatem ją znać. Ruch Odnowy bardzo szybko zdobywał wyznawców i do połowy XIX wieku stał się szóstą pod względem liczebności grupą religijną w Ameryce Północnej. Spółeczności kościelne, powstałe w rezultacie tego Ruchu, nosiły nazwę Uczniowie Chrystusa (Disciples of Christ) lub po prostu Uczniowie (Disciples), a później Kościoły Chrystusowe (Churches of Christ) lub Chrześcijańskie Kościoły (Christian Churches). Każdy lokalny zbor uważano za Kościół w pełnym nowotestamentowym znaczeniu tego słowa, stąd liczba mnoga w nazwie Ruch Kościołów Chrystusowych czy Wspólnota Kościołów Chrystusowych w RP.

Na początku XX wieku wyłoniły się w tym Ruchu trzy grupy:

- Kościoły Chrystusowe tzw. niegrające (non-instrumental albo old-path Churches of Christ), reprezentujące nurt konserwatywno-fundamentalistyczny.
- Kościoły Chrześcijańskie/Kościół Chrystusowe (Christian Churches/Churches of Christ), reprezentujące umiarkowany nurt centrowy (tu pasuje się Kościół Chrystusowy w RP).
- Uczniowie Chrystusa (Disciples of Christ), reprezentujący nurt liberalny.

Ruch Kościołów Chrystusowych rozpropagował wiele haseł, znanych i używanych do dziś, na przykład:

- Gdzie Biblia mówi – my mówimy, gdzie Biblia milczy – my milczymy.
- W sprawach zasadniczych – jedność, w sprawach drugorzędnych – wolność, a we wszystkim – miłość.
- Jesteśmy wolni, aby się różnić, ale nie dzielić.
- Jesteśmy jedynie chrześcijanami, ale nie jedynymi chrześcijanami.
- Nie jesteśmy jedynymi Kościołami Chrystusowymi, ale jedynie (wyłącznie) Chrystusowymi.

Ruch Odnowy zaowocował dużym ożywieniem religijnym, najpierw w Stanach Zjednoczonych a potem – w wyniku zakrojonej na szeroką skalę działalności misyjnej – również w innych krajach, między innymi w Polsce.

W Polsce przedwojennej

Początki Kościoła Chrystusowego na ziemiach polskich to rok 1921 i działalność Konstantego Jaroszewicza. Konstanty Jaroszewicz urodził się 25 września 1891 r. we wsi Starowieś (okolice Bielska Podlaskiego). W roku 1910 wyjechał „za chlebem” do Stanów Zjednoczonych. Znalazł tam więcej niż oczekiwał – chleb żywota. W lipcu 1912 r. w Nowym Jorku na rogu Ulicy Pierwszej i Havston usłyszał Słowo Boże, głoszone przez ewangelistę Kościoła Chrystusowego Josepha Keevila. Jeszcze tego samego dnia wieczorem, w Kościele Chrystusowym przy ulicy Drugiej 63, nawrócił się i przyjął chrzest wiary. Postanowił poświęcić swe życie głoszeniu Ewangelii. Rozpoczął studia w Johnson Bible College w Knoxville, Tennessee.

Po ukończeniu studiów w 1916 r. był ordynowany na kaznodzieję. Głosił Ewangelię na ulicach Nowego Jorku i założył zbor przy ulicy Cherry i Clinton. Następnie zorganizował szereg zborów m. in. w Chicago, Henvill, Cleveland i Baltimore. Prowadził akcje ewangelizacyjne wśród ludności słowiańskiej i żydowskiej, wykładał w Kościołach ewangelicznych i instytucjach naukowych w wielu stanach Ameryki Północnej.

Spółeczność Chrześcijańska "Radosna"

Pragnieniem jego było głoszenie Ewangelii w ojczyźnie. Pod koniec roku 1921 z żoną Ksenią powrócił do Polski, do rodzinnej Starowśi. Praca ewangelizacyjna nie była łatwa. Jaroszewiczów spotykały różne przykrości ze strony sąsiadów, krewnych i duchowieństwa, włącznie z obrzucaniem kamieniami i nawet próbą pozbawienia ich życia. Nie zniechęcało to ich jednak, a przeciwności jeszcze bardziej utwierdzały w przekonaniu, że rodacy bardzo potrzebują Ewangelii. Wkrótce nawiązali kontakt z rodziną Jakoniuków w Andryjankach, którzy już wcześniej zetknęli się z Dobrą Nowiną. Połączyła ich przyjaźń i współpraca. Razem prowadzili pracę ewangelizacyjną i dobroczynną. Wśród pierwszych osób, które przyjęły Ewangelię był Nikon Jakoniuk i Mikołaj Korniluk oraz jego matka i siostry. W maju 1923 roku odbył się pierwszy chrzest kilkunastu osób, we wrześniu następny. Do grona wierzących dołączyła w 1924 r. rodzina Winników, a w ich domu w roku 1928 powstał sierociniec dla siedmiorga dzieci.

Jesienią 1924 r. Jaroszewiczowie sprzedali swoje gospodarstwo i przeprowadzili się do Kobrynia, gdzie zakupili dom z dużym ogrodem. W następnym roku na tej posesji zbudowano dom modlitwy. Powstało tam centrum misyjne Kościoła Chrystusowego. Najbliższymi współpracownikami Konstantego Jaroszewicza stali się Jan Bukowicz i Jerzy Sacewicz. Działalność misyjna prowadzona była na terenie województw: wileńskiego, nowogródzkiego, białostockiego, poleskiego, wołyńskiego i lwowskiego. Konstanty Jaroszewicz działał jako przedstawiciel Międzynarodowej Chrześcijańskiej Misji i początkowo tą nazwą określano również powstającą społeczność. Od roku 1926 używano nazwy „Misja Chrześcijań Ewangelicznych w Polsce”, której zarząd – z upoważnienia przedstawicieli zborów – stanowili: K. Jaroszewicz – prezes, J. Bukowicz – wiceprezes i skarbnik oraz J. Sacewicz – sekretarz.

Już w 1923 r. występowano do władz o zalegalizowanie tej działalności, ale spotykano się z odmową. Rejestracja pierwszych zborów Kościoła Chrystusowego nastąpiła dopiero w roku 1926. Uzyskały one legalizację lokalną poprzez wciągnięcie ich – zgodnie z ukazem carskim – do „rejestrów gmin sekciarskich” poszczególnych województw, co nadało im osobowość prawną. Zbory były autonomiczne i niezależne od jakiegokolwiek władzy krajowej czy zagranicznej.

Do roku 1928 na terenie Polski powstało 30 zborów Kościoła Chrystusowego, które na wspólnymposiedzeniu w Kobryniu w 1928 r. utworzyły Zjednoczenie Kościołów Chrystusowych Wyznania Ewangelicznego w Polsce. W 1929 r. odbył się w Kobryniu I Ogólnopolski Zjazd, na którym wyłoniono Komitet Wykonawczy w składzie: Konstanty Jaroszewicz – prezes, Jan Bukowicz – wiceprezes i skarbnik, Jerzy Sacewicz – sekretarz, Bolesław Winnik – zastępca sekretarza oraz członkowie: Grzegorz Bajko, Teodor Pawluk, Nikon Jakoniuk, Jan Moskaluk i Jan Władysiuk. Ogólnopolskie zjazdy odbywały co roku w różnych miejscowościach, do roku 1939 włącznie (oprócz roku 1933, w którym zjazd nie odbył się z powodu trudnej sytuacji finansowej). Miały one charakter przede wszystkim duchowo-budujący i były zwoływane w celu integracji zborów. Jeden dzień przeznaczano na sprawy organizacyjne, pozostałe dwa dni to wykłady, kazania, występy chórów i orkiestr, nauka nowych pieśni, świadectwa. Wiele czasu poświęcano na modlitwę, czasem ogłasza jednodniowy post. Odbywały się również chrzty. Każdy zjazd kończył się Wieczerną Pańską.

Prowadzono również działalność oświatową, wydawniczą i charytatywną. Organizowano kursy biblijne, dyrygenckie, dla nauczycieli szkół niedzielnych oraz regionalne zjazdy. Od roku 1926 wydawano miesięcznik „Christianskij Sojuz” (Chrześcijański Związek), w nakładzie 1.500-2.000 egz. w języku rosyjskim, ale zamieszczano tam również artykuły w języku polskim. Od lipca 1938 r. aż do wybuchu wojny wydawano również „Słowo Pojednania” w języku polskim, kwartalnik dla młodzieży „Młody Robotnik” oraz liczne pozycje książkowe w języku polskim i rosyjskim. W okresie międzywojennym rozpowszechniono ok. 25.000 egz. Biblii, ponad 50.000 egz. Nowego Testamentu i pojedynczych Ewangelii oraz tysiące broszur i książek chrześcijańskich. Budowano wiele kaplic i domów modlitwy. Prowadzono własny dom sierot. Rozpoczęto budowę szkoły biblijnej. Działalność misyjno-charytatywna wykraczała poza obszar państwa polskiego, prowadzona była również w Rumunii, Bułgarii, Jugosławii, Łotwie, Litwie, Estonii, Finlandii, na Węgrzech i w Związku Radzieckim. W dorocznych zjazdach uczestniczyli przedstawiciele bratnich Kościołów z zagranicy, a delegaci ZKCh brali udział w światowych kongresach Kościoła Chrystusowego. W roku 1936 reprezentacyjny chór misyjny ZKCh wyjeżdżał z koncertami m. in. do USA. Planowano rozszerzyć akcję misyjną na województwa centralne i w związku z tym w roku 1939 przeniesiono siedzibę ZKCh z Kobrynia do Brześcia n/Bugiem. Istniało wówczas 85 zborów (45 z nich posiadało osobowość prawną) i 320 placówek misyjnych w ośmiu województwach.

W dniach 18-20 sierpnia 1939 r. w miejscowości Zimno na Wołyniu odbył się X Zjazd ZKCh. Podjęto na nim szereg ważnych decyzji, m. in. zmianę nazwy – powrót do nazwy „Kościół Chrystusowy”, uchwalono nowy statut i przyjęto projekt budowy Kolegium Biblijnego w Brześciu n/Bugiem. Niestety, wojna uniemożliwiła realizację przyjętych postanowień. Okupacja, zarówno sowiecka jak i niemieckie, utrudniała pracę Kościoła Chrystusowego, ale jej nie przerwała. Zbory – dotychczas współpracujące ze sobą, spotykające się na dorocznych zjazdach – znalazły się w różnych strefach okupacyjnych. Zdecydowana ich większość wraz z Radą Naczelną Kościoła Chrystusowego (w Brześciu n/Bugiem) znalazła się w granicach ZSRR. Tam też pozostali m. in. Jan Bukowicz i Jerzy Sacewicz. Konstanty Jaroszewicz zdążył przed okupacją radziecką wyjechać do Białej Podlaskiej, gdzie został aresztowany przez gestapo. Zwolniony po 52 dniach otrzymał – jako obywatel amerykański – zezwolenie na wyjazd do Włoch, a stamtąd do USA. Ograniczona podczas wojny wolność zgromadzeń i zakaz używania języka polskiego powodowały, że niektóre zbory dołączały do wyznań tolerowanych przez władze okupacyjne, inne działały w konspiracji, niektóre zawieszały swą działalność.

W Polsce Ludowej

II wojna światowa i będące jej efektem nowe granice całkowicie zmieniły sytuację Kościoła Chrystusowego w Polsce. Ubyły 72 zbory, położone na terenie województw: wileńskiego, nowogródzkiego, poleskiego, wołyńskiego i lwowskiego, które weszły w skład Wszechzwiązkowej Rady Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów w ZSRR. Wielu liderów Kościoła zostało wywiezionych do Rzeszy, obozów koncentracyjnych bądź łagrów sowieckich. Niektórzy zginęli z rąk okupantów.

Trzeba było na nowo organizować pracę Zjednoczenia Kościołów Chrystusowych. Czołowi liderzy Kościoła Chrystusowego: Jerzy Sacewicz, Mikołaj Korniluk i Bolesław Winnik osiedlili się na Mazurach, gdzie – decyzją wojskowych władz – zostali w 1944 r. skierowani do pracy. W maju 1945 r. wszyscy trzej wraz z rodzinami zamieszkali w Olsztynie. Podjęli pracę w grupie operacyjnej Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Jednocześnie organizowali działalność Kościoła, zabezpieczając m.in. obiekty sakralne. Już w czerwcu 1945 r. wystąpili z oficjalnym wnioskiem o prawo korzystania z domu modlitwy. Pastorem nowo powstałego zboru został Jerzy Sacewicz. W lipcu 1946 r. zbor olsztyński przejął poniemiecką kaplicę przy Warmińskiej 23, która po przeprowadzeniu generalnego remontu stanowi do dzisiejszego dnia siedzibę zboru.

Oprócz działalności religijnej podjęto również działalność charytatywną przy wydatnej pomocy Konstantego Jaroszewicza. W marcu 1946 r. utworzono w Olsztynie Komitet Pomocy „Ewangeliczny Samarytanin” w celu niesienia pomocy materialnej i dystrybucji darów dla najuboższych. W Lidzbarku Warmińskim urządzano kolonie dla dzieci i uruchomiono dom dziecka, a potem dom starców. Nagłą potrzebą była legalizacja Kościoła. Chodziło głównie o to, by nie stracić własnych obiektów kościelnych i ewentualnie zyskać nie zajęte jeszcze opuszczone kaplice poniemieckie. Pierwszą próbą było włączenie się w 1945 r. do nowo tworzącego się Polskiego Kościoła Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów, w skład którego weszło pięć społeczności ewangeliczno-baptystycznych. Jednak to rozwiązanie nie wytrzymało próby czasu.

W sierpniu 1946 roku, na nadzwyczajnym XI Zjeździe Przedstawicieli Zjednoczenia Kościołów Chrystusowych, postanowiono reaktywować Zjednoczenie Kościołów Chrystusowych, jako odrębny Kościół. Wybrano też Radę Naczelną w składzie: Jerzy Sacewicz – prezes, Bolesław Winnik – wiceprezes i skarbnik, Mikołaj Korniluk – sekretarz oraz członkowie: Nikon Jakoniuk, Paweł Bajeński, Szymon Sacała, Konstanty Sacewicz, Teodor Lewczuk i Józef Muranty. Konstanty Jaroszewicz, mieszkający na stałe w USA, został honorowym prezesem i generalnym przedstawicielem ZKCh za granicą.

W listopadzie 1946 r. Ministerstwo Administracji Publicznej wyraziło zgodę na wznowienie działalności Zjednoczenia Kościołów Chrystusowych Wyznania Ewangelicznego w Polsce, jako zrzeszenia religijnego. Funkcjonowały wówczas cztery zbory w województwie białostockim (Siemiatycze, Boćki, Milejczyce, Grodzisk), osiem w mazurskim (Olsztyn, Lidzbark Warmiński, Kętrzyn, Mrągowo, Rумы, Świętajno, Ruskowo, Pasłęk) oraz w Gdańsku, Sosnowcu i Muratynie (lubelskie).

W roku 1947 Zjednoczenie Kościołów Chrystusowych zakupiło w Warszawie zniszczony w 80% budynek przy ul. Puławskiej 114 i rozpoczęło jego odbudowę. W styczniu 1948 r. przeprowadził się do Warszawy Jerzy Sacewicz, a w miesiąc później przeniesiono z Olsztyna do Warszawy centralę Kościoła. W marcu 1948 r. ukazał się pierwszy numer miesięcznika „Jedność” (nakład 2 000 egz.). Wydano również „Śpiewnik Kościoła Chrystusowego” w nakładzie 10 000 egz. oraz przeznaczone dla chórów „Pieśni kościelne”.

18 kwietnia 1948 r. odbyło się uroczyste otwarcie centrali Kościoła i kaplicy w Warszawie, a 13-15 sierpnia tego samego roku XII Zjazd Zjednoczenia Kościołów Chrystusowych. Uczestniczył w nim również Konstanty Jaroszewicz, który dokonał ordynacji czterdziestu pracowników Kościoła Chrystusowego w Polsce.

Nowo powstające zbory potrzebowały odpowiednio przygotowanych kaznodziejów. Organizowano więc kursy biblijne, dyrygenckie, dla nauczycieli szkół niedzielnych. W roku 1948 powstało Seminarium Teologiczne w Lidzbarku Warmińskim, przeniesione w rok później do Warszawy. W dalszym ciągu odbywały się doroczne zjazdy Kościoła. Organizowano również zloty młodzieży.

Rok 1950 to czarna karta w historii Kościoła. 19-20 września tego roku wszyscy członkowie władz naczelnych Kościoła i większość aktywnych działaczy zostali aresztowani pod zarzutem zdrady stanu. Kaplice, kancelarie zborowe a nawet prywatne pokoje zostały opieczętowane. Niektórzy zostali wypuszczeni po kilku miesiącach, inni – m.in. Jerzy Sacewicz, Mikołaj Korniluk, Bolesław Winnik – dopiero w roku 1953. Została wstrzymana działalność wydawnicza i znacznie ograniczona wolność zgromadzeń. Pieczęcie z kaplicy w Warszawie zdjęto dopiero w końcu 1952 r., a z kancelarii zborowej 4 lutego 1953. W międzyczasie przeznaczony na docelową kaplicę i kancelarię parter i I piętro Puławskiej 114 uznano za nienaprawione i przydzielono je Przedsiębiorstwu „Radiofonizacja Kraju”.

W roku 1951 Paweł Bajeński, po zwolnieniu z więzienia i kilkumiesięcznym pobycie w szpitalu, podjął starania o udostępnienie opieczętowanych kaplic. Zwołał również ogólnopolską konferencję braterską w Inowrocławiu, gdzie wybrano nowy zarząd Kościoła: prezes – Paweł Bajeński, sekretarz – Konstanty Sacewicz, skarbnik – Nikon Jakoniuk. Jerzy Sacewicz i Mikołaj Korniluk nadal byli w więzieniu. Działalność Kościoła ograniczała się w zasadzie do nabożeństw w opieczętowanych kaplicach i mieszkaniach prywatnych. Władze prowadziły politykę komasowania pokrewnych wyznań, m.in. ograniczając otwieranie opieczętowanych kaplic i przydzielając im jedną kaplicę do wspólnego użytkowania. ZKCh posiadało wówczas 24 zbory, 53 placówki, 12 kaplic, 6 sal modlitewnych i około 3000 wiernych.

Spółeczność Chrześcijańska "Radosna"

W dniach 1-2 listopada 1952 r. w Warszawie przy ul. Puławskiej 114 odbył się XV Ogólnopolski Zjazd ZKCh. Osłabiony Kościół, poszukując sposobów skutecznego działania, na nowo podjął kwestię organizacyjnej współpracy z bratnimi Kościołami ewangelicznymi: Zjednoczonym Kościołem Ewangelicznym i Kościołem Chrześcijan Wiary Ewangelicznej. Konferencje porozumiewawcze w tej sprawie odbyły się w Warszawie 30 listopada 1952 r. i 8 marca 1953 r. (w drugiej uczestniczył już Jerzy Sacewicz, który kilka dni wcześniej opuścił więzienie). Formalną decyzję o rozwiązaniu Zjednoczenia Kościołów Chrystusowych i przyłączeniu się do ZKE – mimo wielu głosów przeciw – podjął Nadzwyczajny Zjazd ZKCh, który odbył się w Siemiatyczach 10 maja 1953 roku. Zdecydowanie sprzeciwiał się temu Jerzy Sacewicz. Mikołaj Korniluk i Bolesław Winnik nadal przebywali w więzieniu.

4 czerwca 1953 r. odbył się I Synod poszerzonego ZKE. Do Prezydium Rady ZKE jako wiceprezes wszedł Paweł Bajeński. Funkcję tę sprawował przez trzy kolejne kadencje. Kolejnym wiceprezesem ZKE z ugrupowania Kościoła Chrystusowego został w 1962 r. Konstanty Sacewicz, którego w 1974 roku wybrano prezesem ZKE (był nim przez dwie kadencje, do roku 1981). Rada ZKE składała się z 30 członków, po 6 delegatów z każdego ugrupowania, tj. Chrześcijan Wiary Ewangelicznej, Ewangelicznych Chrześcijan, Stanowczych Chrześcijan, Wolnych Chrześcijan i Kościoła Chrystusowego (tym mianem potocznie określano Zjednoczenie Kościołów Chrystusowych). Zjednoczony Kościół Ewangeliczny istniał do roku 1987. Sytuacja polityczna kraju zmieniła się i nie było już potrzeby dalszego funkcjonowania pod jednym szyldem niezależnych od siebie Kościołów. Ostateczną decyzję o reorganizacji ZKE poprzez usamodzielnienie jego składowych konfesji podjął XII Synod ZKE w dniu 22 maja 1987 r. Kadencję Rady Kościoła i jej Prezydium przedłużono do dnia legalizacji powstałych w wyniku reorganizacji Kościołów.

1 lutego 1988 Urząd do Spraw Wyznań wydał decyzję o wykreśleniu Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego z Rejestru stowarzyszeń i związków religijnych, w którym był wpisany pod poz. 2. Z tą samą datą do tegoż Rejestru wpisano Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej, Kościół Ewangelicznych Chrześcijan, Kościół Zborów Chrystusowych (pod poz. 29) i Kościół Zielonoświątkowy. Kościół Wolnych Chrześcijan wystąpił z ZKE już w roku 1980 i był zarejestrowany 14 maja 1981 roku.

Wieloletnia działalność w ramach ZKE doprowadziła do wielu zmian, również w stylu pobożności. Po 34 latach trudno było jednoznacznie określić konfesyjną przynależność zborów. Po rozwiązaniu ZKE w naszej społeczności kościelnej znalazło się 20 zborów i kilkanaście placówek.

W III Rzeczypospolitej

Ugrupowanie Kościoła Chrystusowego nie powróciło do poprzedniej nazwy. Nie mogło też przyjąć nazwy Kościół Chrystusowy, gdyż w kwietniu 1982 został zarejestrowany Kościół Chrystusowy w Polsce z siedzibą w Sopocie (grupa nie związana ze Zjednoczeniem Kościołów Chrystusowych, działająca nieformalnie od „rozłamu” w ZKE w 1956 r.).

Decyzją Urzędu do Spraw Wyznań 1 lutego 1988 r. Kościół Zborów Chrystusowych został wpisany do Rejestru stowarzyszeń i związków religijnych pod pozycją 29. Po wejściu w życie Ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, od 1 lutego 1990 roku Kościół figuruje w Rejestrze Kościołów i innych związków wyznaniowych, w dziale A poz. 24. Zarząd i kierowanie bieżącymi sprawami Kościoła powierzono Naczelnej Radzie Kościoła, wybieranej przez Konferencję Synodalną na okres 4 lat. W momencie rejestracji stanowili ją: Henryk Sacewicz – przewodniczący, H. Ryszard Tomaszewski – sekretarz, Paweł Wróbel – skarbnik, W. Andrzej Bajeński i Piotr Karel – członkowie oraz Konstanty Jakoniuk, Sergiusz Kobus i Aleksander Żegunia – zastępcy członków. W listopadzie 1992 r. Konferencja Synodalna podjęła decyzję o zmianie struktur organizacyjnych. W miejsce Naczelnej Rady powołano trzyosobowy Sekretariat Kościoła w składzie: Henryk Sacewicz – naczelny prezbiter (później pod zmienionym nazwiskiem Rother-Sacewicz), Bronisław Hury – sekretarz, Paweł Wróbel – skarbnik (w tym składzie do roku 2000).

W październiku 2000 r. prezbiterem naczelnym Kościoła został W. Andrzej Bajeński, a do Sekretariatu Kościoła powołano ponadto Władysława Dwulata i Henryka Rother-Sacewicza. Nastąpiły kolejne zmiany organizacyjne, co prowadziło do zmiany statutu. W lipcu 2004 r. VI Synod Kościoła Zborów Chrystusowych podjął uchwałę o zmianie nazwy na Wspólnotę Kościołów Chrystusowych (obowiązującą z dniem 1 listopada 2004) i przyjęciu nowego Statutu Kościoła, a wynikające z nowego Statutu zmiany zostały wpisane do Rejestru Kościołów i innych związków wyznaniowych decyzją Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 września 2004 roku. Naczelnym organem Kościoła jest Konferencja Krajowa, a kierowniczym organem wykonawczym Rada Krajowa, której przewodniczy prezbiter naczelny.

W czerwcu 2011 roku Konferencja Krajowa podjęła uchwałę o kolejnej zmianie nazwy – powróceniu do historycznej nazwy Kościół Chrystusowy w RP. Pod tą nazwą Kościół funkcjonuje od października 2011. W dziesiątą dekadę swojej działalności Kościół Chrystusowy wkroczył pod kierownictwem Rady Krajowej w składzie: W. Andrzej Bajeński – prezbiter naczelny, Kazimierz Barczuk, Marek Charis, Władysław Dwulat, Piotr Karel, Jarosław Ściwiarski, Paweł Wróbel i Krzysztof Zaręba, licząc około 5.000 wiernych, 32 zbory, 12 stacji misyjnych i 6 agend.

Kościół Chrystusowy, zabiegając o dobre relacje i współpracę z bratnimi Kościołami, już na Synodzie zamykającym działalność ZKE sygnalizował potrzebę powołania Aliansu Ewangelicznego, który wychodziłby poza ramy ZKE. Gdy w końcu lat 90. ta idea zaczęła się urzeczywistniać, grupie roboczej, przygotowującej stosowne dokumenty, przewodniczył Henryk Rother-Sacewicz. On też został pierwszym przewodniczącym Rady Krajowej Aliansu Ewangelicznego w RP, zarejestrowanego

21 stycznia 2000 roku, zrzeszającego Kościoły ewangelikalne i ewangelikalne organizacje parakościelne w Polsce. W roku 2004 po raz pierwszy obsadzona została funkcja sekretarza generalnego AE – został nim pastor Władysław Dwulat. Funkcję tę pełnił przez dziesięć lat.

Agendy Kościoła (chronologicznie, wg dat ich powstania)

Dom Spokojnej Starości „Betania” (wcześniej zwany Domem Starców) to najstarsza agenda, powstała w roku 1958, równocześnie ze zbozem przy ul. 1 Dywizji 5 w Ostródzie, założonym przez pastora Kazimierza Chojnackiego. Ta charytatywna służba była możliwa dzięki materialnemu wsparciu zborów, ofiarodawców indywidualnych i pomocy zagranicznej – głównie Polskiej Chrześcijańskiej Misji, założonej przez br. Pawła Bajko. Od roku 1974 dyrektorem „Betanii” był Paweł Wróbel. Podobnie jak jego poprzednik – Kazimierz Chojnacki – pełnił jednocześnie funkcję pastora zboru. W roku 1985 w „Betanii” wybuchł pożar i budynek nie nadawał się do użytku. Pensjonariusze znaleźli schronienie w baptystycznym Domu Opieki w Białymstoku. Staraniem ugrupowania Kościoła Chrystusowego przeprowadzono remont generalny, co znacznie podwyższyło standard obiektu. W roku 1989 „Betania” wznowiła swą działalność. Dom Spokojnej Starości „Betania” funkcjonował do końca 2009 roku. Schronienie i pomoc znalazło w nim około 150 pensjonariuszy, najczęściej będących w trudnej sytuacji życiowej, czasem bez środków do życia i schorowanych.

Ośrodek Katechetyczno-Misyjny „Ostróda Camp”. W maju 1971 roku ugrupowanie Kościoła Chrystusowego zakupiło gospodarstwo rolne w małej wsi Ostrów pod Ostródą, z przeznaczeniem na stałą bazę dla obozów dziecięcych i młodzieżowych. Piękne położenie – tuż nad jeziorem – ale warunki bardzo skromne: stodoła jako sypialnia i jadalnia, prowizoryczna kuchnia w byłym chlewiku, studnia i parniki z gorącą wodą, wypchane słomą sienniki. Każdy rok przynosił kolejne zmiany. Zamiast sienników dmuchane materace i piętrowe prycze po obu stronach klepiska. Coraz więcej obozów i coraz wyższy standard. Wybudowano budynek socjalno-mieszkalny (stołówka, kuchnia, sanitariaty, 16 pokoi, sala wykładowa). Namioty ustąpiły miejsca domkom campingowym. Stodołę przebudowano na kaplicę. Powstały pełnowymiarowe boiska do koszykówki, siatkówki, tenisa, amfiteatr, parkingi dla samochodów. Zdążyły urosnąć drzewa. Domki campingowe wyposażane są w łazienki. Ostróda-Camp to dziś baza konferencyjno-obozowa dla 150 osób. Przewinęło się przez nią ponad 15.000 osób. W latach 1989-2003 dyrektorem tej agendy był Kazimierz Barczuk, a następnie Zbigniew Chojnacki, a od roku 2012 Andrzej Korytkowski.

Chrześcijański Instytut Biblijny w Warszawie istnieje od 1984 roku, pod kierownictwem Michała Weremiejewicza, prowadząc działalność edukacyjną i wydawniczą. Ponad 3500 osób skorzystało z różnorodnego szkolenia. Wydane zostały 83 tytuły (podręczniki i inna literatura chrześcijańska) o łącznym nakładzie ponad 250 000 egzemplarzy.

Na początku było to Korespondencyjne Seminarium Biblijne. Pierwszy dwuletni kurs ukończyło 37 studentów, a dyplomy wręczono im w Ostródzie, podczas obchodów 65-lecia Kościoła Chrystusowego. W roku 1992 nastąpiła zmiana nazwy na Chrześcijański Instytut Biblijny, bardziej adekwatną dla poszerzonej działalności. Obecnie w Instytucie studiuje prawie 300 studentów. Każdego roku wydawanych jest kilka nowych książek.

Instytut współpracuje z innymi ośrodkami szkoleniowymi w kraju i za granicą. Między innymi z TCM Institute for Biblical Studies w Austrii, Institute for Christian Resources w USA, Springdale College w Anglii, Johnson Bible College w USA, Emmanuel School of Religion w USA, Literature And Teaching Ministries w USA, Institut für natürliche Gemeindeentwicklung w Niemczech.

Misja „Świat Dziecka” pod kierownictwem Alicji Lewczuk działała przez 20 lat, do końca 2006 roku. Powstała przy współpracy Child and World Foundation. Prowadziła szeroko rozumianą pracę wśród dzieci. Organizowała szkolenia i konferencje dla nauczycieli szkółek niedzielnych – uczestniczyło w nich ponad 2.000 osób. Opracowywała materiały katechetyczne i pomoce wizualne, tłumaczyła pieśni. Przeprowadzała Wakacyjne Kluby Biblijne – w sumie było ich ponad 60. Nie tylko w Polsce, również na Białorusi, Litwie, Ukrainie, w Rosji i Rumunii. I nie tylko w środowisku ewangelicznym.

Wydawnictwo „Słowo i Życie” powstało w roku 1988. Dzięki zabiegom H. Ryszarda Tomaszewskiego, ówczesnego sekretarza Naczelnej Rady Kościoła, 29 października 1988 roku uzyskano pozwolenie na wydawanie miesięcznika „Słowo i Życie”, jako organu prasowego Kościoła. Pierwszy numer tego czasopisma ukazał się w styczniu 1989 roku. Od roku 1990 był to dwumiesięcznik, a od 1995 kwartalnik. Wydawnictwo wydało również kilka tytułów książkowych. Od roku 2001 formalnie jako agenda kościelna. Jej dyrektorem jest Bronisław Hury.

Zagraniczna Służba Misyjno-Charytatywna rozpoczęła swoją działalność w roku 1995. Na początku była to „Misja Wschód”. Jej celem była pomoc duchowa i materialna dla współwyznawców za wschodnią granicą Polski, zwłaszcza na Litwie (znaczący udział w budowie domu modlitwy w Sołecznikach). Inicjatorem i dyrektorem tej agendy był Sławomir Rynkowski. Agenda zakończyła swą działalność w 2001 roku.

Centrum Edukacji „Graceland” - szkoła języka angielskiego, zapoczątkowana w styczniu 1999 r. przez Colette Ladan i Jay Bowyer we współpracy ze Spółecznością Chrześcijańską w Ciechanowie. Celem było wsparcie działalności ewangelizacyjnej zboru. Nauczanie jest ogólnodostępne i oparte jest na Biblii. Od kwietnia 2001 formalnie jako agenda Kościoła, której dyrektorem był Janusz Rogalski. Aktualnie Centrum Edukacji „Graceland” działa w Krakowie, a p.o. dyrektorem tej agendy jest Tomasz Rawicz-Mikułowski.

Spółeczność Chrześcijańska "Radosna"

Misja „Poślij Mnie” pod kierownictwem Kazimierza Barczuka, jako formalna agenda WKCh działa od roku 2003 (przedtem, od roku 1988 jako Fundacja Chewra). Jest kontynuacją działalności rozpoczętej w końcu lat 80. wśród osób pochodzenia żydowskiego. Jednym z jej głównych celów jest pomoc humanitarna dla osób w trudnej sytuacji materialnej, zwłaszcza byłych więźniów obozów koncentracyjnych, głównie w byłych republikach radzieckich.

Misja Charytatywna „Dobro Czynić”, powołana w 2005 roku, ma status organizacji pożytku publicznego (KRS 0000253759). Wspiera i inicjuje działania charytatywne, wykorzystując możliwości, jakie daje 1% przekazywanego podatku. Założycielem i pierwszym dyrektorem i tej agendy był Marek Sobotka. Od lipca 2011 roku funkcję tę pełni Radosław Gasza.

PS. Konstancy Jaroszewicz po II wojnie światowej trzykrotnie odwiedził Polskę (w latach 1946-48), niosąc pomoc materialną w nabyciu i odbudowie centrali Kościoła Chrystusowego w Warszawie przy ul. Puławskiej 114, oraz kaplic w wielu innych miastach. Wspomagał akcje charytatywne: dożywianie dzieci na obozach letnich, założenie sierocińca w Lidzbarku Warmińskim. Przyczynił się do założenia Seminarium Teologicznego w Lidzbarku Warmińskim. Zostało to dostrzeżone i docenione przez władze państwowe. 2 maja 1949 został odznaczony orderem Polonia Restituta. W 1950 roku spotkał się w USA z Pawłem Bajko, synem Grzegorza Bajko – prezbitera Kościoła Chrystusowego w Targoszycach na Polesiu. Wiele rozmawiali o pracy Kościoła w Polsce. Udzielił mu błogosławieństwa na kontynuowanie pracy, rozpoczętej w Polsce w 1921 roku. Konstancy Jaroszewicz przeżył 93 lata, zmarł 28 stycznia 1984 roku w Virginia Beach, Virginia, USA.

Bibliografia:

1. Paweł Bajko, Z dziejów Kościoła Chrystusowego w Polsce, Polish Christian Ministries 2001.
2. Adela Bajko, Pod osłoną Najwyższego. Wspomnienia, Chrześcijański Instytut Biblijny, Warszawa 2013.
3. Edward Czajko, Chrześcijanie ewangeliczni w Polsce (broszura), Warszawa 1967.
4. Nina Hury, Kościół Chrystusowy w RP. 90 lat w skrócie, Chrześcijański Instytut Biblijny, Warszawa 2012.
5. Konstancy Jakoniuk, Tomasz i Aleksander Campbellowie, w: Kalendarz „Chrześcijanina” 1977, Prezydium Rady ZKE, Warszawa 1976.
6. Karol Karski, Protestantkie wspólnoty wolnokościelne, w: Studia i dokumenty ekumeniczne nr 1(35)/1995, s. 37-53.
7. Władysław Kołodziej, Kościół Chrystusowy w Polsce (maszynopis), Brześć Litewski 1939.
8. Kościół Zborów Chrystusowych w Polsce, Konferencja – Jubileusz 75-lecia, 28-31 sierpnia 1996, (broszura).
9. Alicja Lewczuk, Kościół Chrystusowy w Polsce, w: Kalendarz „Chrześcijanina” 1977, Prezydium Rady ZKE, Warszawa 1976, s. 121-126.
10. Maria Libiszowska-Żółtkowska, Kościoły i związki wyznaniowe w Polsce. Mały słownik, Verbinum – Wydawnictwo Księży Werbistów, Warszawa 2001.
11. Jan Mironczuk, Polityka państwa wobec Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w Polsce (1947-1989), Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2006.
12. Noemi Modnicka, Polskie społeczności ewangelikalne jako „Kościół wyboru” w „społeczeństwie losu” (w): Ewangelikalny protestantyzm w Polsce u progu XXI stulecia, red. Tadeusz J. Zieliński, Warszawa-Katowice 2004.
13. Noemi Modnicka, Małe światy polskiego ewangelikalizmu, Wydawnictwo Biblioteka, Łódź 2013.
14. James B. North, Historia Kościoła, Chrześcijański Instytut Biblijny, Warszawa 2000.
15. William Robinson, Gdzie stoimy. Powstanie rozwój i przesłanie religijnego Ruchu Kościołów Chrystusowych, Chrześcijański Instytut Biblijny, Warszawa 1996.
16. Jerzy Sacewicz, Kościół Chrystusowy w Polsce, rękopis.
17. Don Smith, Czas żniwa. Kościoły w nowym milenium, Chrześcijański Instytut Biblijny, Warszawa 2001.
18. H. Ryszard Tomaszewski, Kościół Chrystusowy w Polsce, „Chrześcijanin” nr 7-8/1977.
19. H. Ryszard Tomaszewski, Kościół Chrystusowy w Polsce w latach 1921-1953, Warszawa 1992.
20. H. Ryszard Tomaszewski, Wyznania typu ewangeliczno-baptystycznego, wchodzące w skład Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w latach 1945-1956, Warszawa 1991.
21. H. Ryszard Tomaszewski, Zjednoczony Kościół Ewangeliczny 1947-1987, Warszawa 2009.
22. Mirosława Regina Weremiejewicz, Kościół Chrystusowy w Polsce w latach 1921-2006, Dom Wydawniczy DUET, Toruń 2014.
23. Wspomnienie o Konstancym Jaroszewiczu, „Chrześcijanin” nr 11/1984.

Tekst pochodzi z <http://slowoizycie.pl/historia.htm>